

нововведення, сіючи на українському ментальному, культурному і релігійному ґрунтах зневагу до національного, презирство до української мови і культури викликають сьогодні дуже сильні турбування, породжують складну для вирішення проблему. То ж сьогодні не може бути жодного сумніву, що розв'язання цієї складної проблеми в Україні набирає відтак чинника доленосного й історичного. І по тому, як буде розв'язане це питання в Україні, залежить її майбутня доля, її становлення як держави.

*С. Свистунов**

БІЗНЕС-КОМУНІКАЦІЇ В НОВІТНІХ РЕЛІГІЙНИХ ТЕЧІЯХ: ПРОБЛЕМА ГРОМАДСЬКОГО ТА ЗАКОНОДАВЧОГО КОНТРОЛЮ

Зазвичай церкви дотримуються високих моральних вимог до своєї діяльності і не використовують незаконних та аморальних методів впливу на людей. Але у вітчизняному законодавстві існують певні сфери невизначеності або перехідні, суміжні зони, які дозволяють окремим несумлінним організаціям, що діють у релігійному полі України, завдавати шкоду людям і суспільству.

Більшість з таких проблемних організацій належить до нових нетрадиційних рухів. Це – зона підвищеного ризику в релігійному полі України. Вони так само, як і комерційні організації ведуть себе на певному ринку збуту своїх товарів або послуг занадто активно і навіть агресивно. Не адаптовані до українського суспільства неорелігії, що спираються на організаційну, фінансову і моральну підтримку своїх закордонних центрів, діють подекуди на свій розсуд і кидають виклик існуючому стану речей. Перш за все тому, що суспільство не встановило дійового контролю за їх рішучою і нестабільною діяльністю. Існуючі громадські організації не пристосувались до їх стилю і методів. На все потрібен час і взаємопорозуміння.

В Україні до неорелігій відносять, за даними Державного департаменту у справах релігій, більше 1,8 тис. громад, що становить десь 5,5% в загальній релігійній мережі. Як зазначають фахівці, при існуючих темпах приросту кількість новітніх релігійних організацій в найближчій перспективі прогнозується в межах 10 % від загальної релігійної мережі. Щодо релігійних організацій “деструктивного характеру і спрямування”, то після відомих подій з Білим Братством Державний комітет України у справах релігій став відноситися більш прискіпливо до їх реєстрації.

Яку політику буде проводити новий Державний комітет України у справах національностей і релігій покаже час. Але нагальною потребою було й залишається “пріоритетними завданнями”: по-перше, “створення інформаційного банку даних про діяльність деструктивних культів за кордоном”, адже більшість НТР народжується саме там і бажано знати їх “історію” ще до реєстрації у нас; по-друге, “всебічне вивчення неорелігій, які поширюються в Україні”.

Вивченню деяких аспектів зазначеної вище проблеми і присвячено наше дослідження.

Комунікаційні збурення в громадській і соціальній сферах, конфліктні ситуації, як це не парадоксально, бажанні для існування і утвердження нових релігійних течій. Такі скандальні дії і відповідні інформаційні потоки стають безкоштовною рекламою їх діяльності у ЗМІ. Дуже часто – це чітко продумані і організовані піар-акції.

Внутрішнє релігійне життя, як це склалося в українській практиці, вважається недоторканим для держави, для секулярної влади, хоча буква і дух закону

* Старший науковий співробітник Інститут філософії імені Г.С.Сковроди НАН України.

передбачають можливість такого втручання. Але ж відомо з теорії і практики управління, що у сучасному відкритому суспільстві зовнішні комунікації, а відтак і прояви діяльності, постають як продовження внутрішніх. Справедливо і зворотнє: внутрішні комунікації взаємопов'язані певним чином із зовнішнім впливом, зовнішніми комунікаціями. Вплив і певний тиск зовнішнього оточення релігійних організацій постійно зростає. Мінються лише його форми і прояви відповідно до домінуючої соціальної системи суспільства, в давні часи – відносно закритого суспільства, а зараз – суспільства певної країни і глобального суспільства.

Однак цей зв'язок не зовсім однозначно детерміновано. Більше того, якщо суспільство, навіть не дуже прозоре українське, досить успішно контролює діяльність бізнес-структур, інших неприбуткових організацій, то контроль за діяльністю релігійних організацій зазвичай неефективний. Відомий класичний приклад антисуспільної і терористичної діяльності “Аум-Синрікьо” в Японії. В цій країні відтоді існує напрочуд успішний контроль за діяльністю будь-яких організацій. Проте виявилось, що лише релігійні за формою організації можуть цілком таємно організувати і реалізувати масштабний терористичний акт або ж дійові акції непокори. Ще складнішою стає ситуація, коли релігійні за формою організації використовуються як прикриття для досягнення комерційних або політичних інтересів.

Кожна нова релігія відбувається як конкурентоздатна у своїй сфері діяльності організація. Проте певна частина з них ставить на перший план не задоволення релігійних потреб віруючих, а використання віруючих як джерела доходу. Тут віддається пріоритет не духовному зростанню чи і етичному становленню людини, а сучасним бізнес-технологіям. Деякі новітні релігійні течії відбуваються як бізнес-проекти (у повному розумінні цього слова).

Ініціативна група на чолі з активним лідером, що створює нову релігійну організацію, вибирає певний “релігійний продукт”, детально визначається з цільовою аудиторією, як це роблять зазвичай дослідники ринку збуту певного товару або послуги. Далі скрупульозно вивчаються людські потреби і роздмухують цікавість та інтерес до певного “інноваційного товару” за допомогою замовних соціологічних досліджень і маркетингових комунікацій, визначаються з технологією і послідовністю кроків на період становлення нової релігійної течії, підбираються й готуючи кадри організаторів-менеджерів і пропагандистів-піарщиків, прораховуються можливі ризики і визначаються заходи для їх мінімізації, підбивається баланс витрат і доходів тощо. Разом з тим заохочуються зовнішні інвестори, спонсори і меценати, які потім отримують певний прибуток або розширяють свій електорат.

Клієнтами, споживачами своєрідного релігійного продукту стають люди, які мають певні незреалізовані свої потреби. Це – об'єктивно. Так діють більшість євангелістів, харизматів тощо. Проте не може бути виправдана ситуація, коли створюють організації для відвертого здирництва за допомогою задоволення фантомних потреб, як то воскресіння людей. Тут, як правило, людина хапається за останню можливість.

Такі скорботні й інтимні проблеми, що виникли внаслідок певної сімейної трагедії і принесли нестерпний біль, цинічно використовує Г. Грабовий – керівник так званого “Фонду Григорія Грабового”. Цей неорелігійний за змістом і деструктивний за формою культ відбувся протягом десяти років як високоприбутковий бізнес-проект. Ініціативна група на чолі з Грабовим, що створювала нову релігійну організацію, вибрала безпрограшний “релігійний продукт” - людське горе. Його побудований за законами агресивного бізнесу “Фонд Григорія Грабового” використовує зазвичай розповсюджений на нецивілізованому ринку агресивний маркетинговий підхід, коли потенційному покупцю нав'язують непотрібний або шкідливий товар чи послугу. Замість заспокоєння і співчуття людині, яка опинилася у біді, чим зазвичай займаються

релігійні організації, Г. Грабовий і його послідовники напроти роздмухують лихо, а потім шахрайські примушують людину платити великі гроші за неіснуючу “послугу”.

"Фонд Григорія Грабового" використовував, як визначилися правоохоронні органи, шахрайські методи для досягнення своєї мети. Грабовий став публічно звертатися через засоби масової інформації до людей, що втратили близьких, з обіцянками воскресити вмерлих івилікувати невиліковні хвороби. Згодом Грабовий створив добре продуману схему здирства, збираючи по 2 тис. крб. з особи за участь у семінарі, а за індивідуальні заняття – 39 тис. 100 російських крб. На лекції Грабового приходили від 200 до 300 осіб¹.

6 квітня 2006 р. було затримано голову деструктивного культу Григорія Грабового, який звинувачується у шахрайстві в особливо великих розмірах. Карна справа була порушена прокуратурою за фактом шахрайських дій працівників "Фонду Григорія Грабового". 15 червня 2006 р. Г.Грабовому також пред'явлено звинувачення за фактами крадіжки грошових коштів громадян під виглядом "воскресіння" загиблих родичів потерпілих або зцілення їх від тяжких захворювань. Всього Грабовий звинувачується за 11 епізодами².

Відомо, що серед потерпілих є і українці. Зокрема Г.Грабовий пообіцяв 67-річній мешканці Черкас воскресити її сина, який помер у 2001 р. і узяв 23 листопада 2005 р. за свої “послуги” 118 тис. рублів (\$4,45 тис)³.

В середньому за уявне воскресіння померлого група Грабового отримувала від його родичів більше тисячі доларів. Перед цим родичам потрібно було ще пройти тренінги, що також дорого коштують. Якщо ж той, хто звернувся за допомогою, ще й палить, то до всього додається ще й платний спеціальний курс. Для доказу чуда, що відбулося, Г. Грабовий пред'являє лише папери - нотаріально завіренні свідоцтва родичів, які нібито воскресли за його допомогою. Хоча насправді відомо, що жоден "воскреслий" не повернувся у сім'ю. Свідоцтва родичів фіксують не факт воскресіння з мертвих, а сприйняття й очікування людей, їх відчайдушні бажання.

Разом з тим Григорій Грабовий свою сферу діяльності розповсюдив і на Україну. В Києві регулярно проводять семінари-тренінги за його методикою. Сплеск активності було проявлено відразу після арешту Г. Грабового в Росії. Вже через два тижні, а саме 30 червня 2006 року масово в поштових скриньках було розкидано листівки без вказаної вихідної адреси під назвою “Учение Григория Грабового «О спасении и гармоничном развитии»”.

В листівці рекламуються існуючі і вигадані наукові звання Г. Грабового і науково подібно запевняється, що він “створив прості й ефективні методи, користуючись якими та передаючи знання про технології макроспасіння, кожна людина може самостійно із своєї свідомості керувати будь-якими подіями й відновлювати своє здоров'я”. Також рекламуються стоси праць Григорія Грабового, де “представлені документальні свідоцтва стовідсотковості підтверджень передбачень, отриманих Григорієм Грабовим за допомогою свого яснобачення”.

Найчастіше новоявлений месія для підтвердження своїх надприродних здібностей посилається на “воскресіння” Бориса Пилипчика, колишнього мільйонера з села Нова Синявка Хмельницької області. Під час важкої хвороби йому здалося, що він вмер, а потім повернувся з того світу. Проте Пилипчик категорично заперечує, що його врятував саме Г.Грабовий. Він звинувачує його у обмані. Лікарі ж місцевої поліклініки

¹ Орехова С. Фабрика "воскрешения" // Вечерний Петербург (Санкт-Петербург). - 20.12.2005. - (<http://www.religare.ru/article24146.htm>). - Перевірено 24.12.05.

² Обзор религиозной ситуации в России в 2006 году Агентство национальных новостей представляет обзор основных событий в религиозной жизни России за 2006 год. // сайт "РЕЛИГИЯ и СМИ". -27 декабря 2006. - (www.religare.ru). - Перевірено 26.01.07.

³ В деле Грабового – украинский след // 15 минут. – 06 вересня 2006.

кажуть, що Борис Пилипчик дійсно три роки тому лікувався і тоді в якийсь момент на кілька хвилин знепритомнів. Але він не вмирав і загрози його життю не було. Г.Грабовий активно використовує “воскресіння” Б. Пилипчика у своїй рекламній і пропагандистській кампанії⁴.

Критик Г.Грабового Олексій Соседов слушно наголошує, що “Г.Грабовий грає на найчутливіших людських почуттях, на бажаннях повернути назавжди втрачене: молодість старої людини, померлу кохану людину або дитину, яка загинула (як у матерів Беслану). Він запевняє, що може вернути тих, кого вернути уже не можна. Відтак виникає віра в чудо, яка витісняє відчай, дає певне полегшення”⁵.

Люди, які включені в орбіту діяльності Григорія Грабового свідчать, що його прибічники йшли на самий витончений обман, щоб запевнити людей, які повірили їм, у те, що ті не дарма віддали свої збереження. Так, жінці, що втратила любиму доньку, об’явили, що її Люба воскресла, але зараз вона виглядає не зовсім так, як раніше. “Її показали фото моделі с рекламного щита і сказали, що це – її воскресла донька, – говорить Сергій Ковальов з Ростовської області. – Бідна жінка стала постійно ходити до цього плакату, розмовляти із зображенням”. Іншій клієнтці Г.Грабового було сказано, що могильний хробак і є її воскреслий син, що сеанс воскресіння пройшов успішно, дитина стала хробаком, вступивши у такий спосіб в одну з початкових стадій переродження”⁶.

Ключову справу з викриття шахрая від релігії зробив відомий дослідник релігійних містифікацій журналіст Володимир Ворсобін. Своє розслідування він почав з особистої зустрічі з Грабовим. Приніс йому фоторобот неіснуючої людини і попросив його воскресити. Бажання журналіста було виконано практично відразу - всього за одну тисячу євро. Ця зафіксована подія стала приводом для арешту шахрая. Під час допиту і очної ставки з В. Ворсобіним Грабовий, який виглядав до цього впевнено, дуже змінився в обличчі. “Це був страх і розгубленість, - розповідає В. Ворсобін. Саме смішне, що Григорій Петрович говорить, що все бачить. Мене це завжди смішило. Він каже: "Я все бачу, все знаю наперед". Він - бог, він знає наперед, що буде і що відбувається зараз, але в його очах читалося, що цього він не передбачив. Те, що відбулося, для нього - великий, великий сюрприз”⁷.

До своєрідного захисту вдалися винахідливі послідовники Г. Грабового. Вони направили Патріарху Московському і всієї Русі Олексію II листа з вимогою канонізувати сектанта. Лист підписано 60 учасниками конференції "Теорія і практика воскресіння. Погляд науки і релігії на вчення Григорія Грабового", що проходила у Новосибірську. У листі йдеться: “Просимо Вас провести канонізацію Грабового Григорія Петровича, 14 листопада 1963 року народження, як святого при житті. Ми віримо в те, що Григорій Грабовий – друге пришествя Господа Бога Ісуса Христа і всі його результати діяльності, прозріння, пророцтва, проповіді й праці про загальне воскресіння й вічності життя є християнськими чудесами і знаменнями, які приводять людину до віри християнської”. “До цього явища можна відноситися як до курйозу”, – прокоментував дії прихильників Грабового настоятель собору святого князя Олександра Невського в Новосибірську протоієрей Олександр Новопашин”⁸. Але з

⁴ За матеріалами телевізійних новин на каналі “Інтер” 1 жовтня 2006 р.

⁵ Соседов Алексей. Доктор Грабовой: человек, который воскрешает надежду там, где отчаяние вступает в битву со здравым смыслом.// - Интерфакс-Религия. - 28 сентября 2005 года. – (<http://www.interfax-religion.ru/new/?act=analysis&div=41>). - Перевірено 27.04.06.

⁶ Грабовой выдает червей за воскрешенных людей. - 22 марта, 2006. – (<http://www.religare.ru/article27545.htm>). - Перевірено 24.03.06.

⁷ Грабовой арестован. - 7.04.2006 18:51 | © Вести.Ru. – (<http://www.rambler.ru/db/news/msg.html?mid=7642629>). - Перевірено 07.04.06.

⁸ "Канонизация" Грабового, которую хотят его последователи, – печальный курьез. - 04 октября 2006 года// Портал "РЕЛИГИЯ и СМИ" (www.religare.ru). - Перевірено 20.10.06.

точки зору "Фонду Григорія Грабового" це дуже виважений та дієвий крок. Перш за все це ще один вдалий рекламний хід псевдорелігійного бізнес-угруповання.

Проте інтереси Грабового не обмежуються Росією. Це і "воскреслий" міліціонер з Вінниччини, і семінари, що їх регулярно проводять його послідовники у престижних готелях Києва. Але ж не всі люди, які є послідовниками Г.Грабового, доведені до відчаю. Серед двох тисяч киян, які відвідують семінари, що їх проводить Сергій Євстаф'єв та інші помічники нового "месії", багато й поміркованих людей. Певно що їх більше цікавлять бізнес-технології маніпулювання людською свідомістю.

У віровченні Г.Грабового активно проявляється віра у реінкарнацію. Відомо, що поле релігійних пошуків у нас добре проросло "орієнталістичними рослинами". Починаючи від О.Блаватської і послідовників релігійної теорії Реріха аж до кришнаїтів, неоязичників і Білого Братства. І в цьому плані релігійне угруповання Г.Грабового розвивається за логікою і за прототипом Білого Братства. Разом з тим тут також присутні практики діанетики і технології сучасного менеджменту.

Засновнику сайєнтології Лафайетту Рональду Хаббарду, як відомо, приписують фразу: "Якщо хочеш розбагатіти – створи релігію". Таким шляхом пішов декілька років тому український іммігрант і Олег Моленко, який у Канаді створив нову релігійну спільноту - церкву Іоанна Богослова. Він звернувся перш за все до заможних людей. Якщо говорити мовою маркетингу, його цільовою групою став середній клас. Серед російськомовної діаспори в Канаді, а незабаром і в США Церква Іоанна Богослова була прийнята "на ура". Типовий портрет представника церкви Іоанна Богослова, за свідченням дослідників, - це респектабельного вигляду мужчина середніх років у дорогому костюмі. Він займає чималу посаду в транснаціональній корпорації. Зазвичай паства, як і в інших протестантських і неопротестантських громадах, слідує біблійним установам, жертвує десяту частину своїх прибутків, а ті, хто бажає – і весь прибуток. А ось відмінне, що може характеризувати їх як секту: шлюб слід брати лише з adeptами своєї ж віри. Головне ж: ні у якому разі не можна відвідувати храми і монастирі православної церкви. Її Моленко вважає "ворогом Бога, віри, церкви і всього святого".

Згодом "боже слово" у виконанні Моленко почули в Європі: була започаткована громада у Німеччині. Приведемо деякі з відповідей отця Олега своїй пастві: "Один істинний християнин (під ними розуміються виключно члени церкви Іоанна Богослова. – Авт.) дорожче перед Богом, ніж цілі народи магометан або язичників". І навіть: "Біла раса панує над семітами і хамітами, і іншими...". У сусідній з нами Росії б'ють на сполох, тому що півроку тому Олег Моленко почав освоєння російських просторів. Один з його найбільш вірних помічників Лоренцо Слюсарев прибув у Москву. В Росії і так багато своїх нетрадиційних культів (у США – біля 3 тисяч, в Італії їх не більше 400). А тут ще одна – добре організована, з чіткими цілями, чималими грошима. А тому надзвичайно небезпечна⁹.

Як церква Іоанна Богослова, яка очолюється активним українцем Олегом Моленко, проявить себе в Україні, покаже час. Але практика свідчить, що отримавши базу в Росії, більшість НРР легко перекидаються і на теренах нашої країни.

Сьогодні усе ширше розвивається так званий світ онлайн у віртуальному інтернет-просторі, і, відповідно, "релігія онлайн". "Більша частина людей у сьогоdnішньому світі бере участь у реальних богослужіннях рідше, ніж в онлайн-чатках і відеоконференціях. До мережі звертаються зазвичай частіше, ніж до Біблії або будддйських сур. При цьому притаманна Інтернету анонімність у багатьох випадках робить віртуальне спілкування людини з будь-ким більш "інтимним" і бажаним для нього, ніж звичайна сповідь чи публічна молитва. Відтак "нове століття породжує нові релігійні прояви і нові форми існування церкви. І принципово невірним було б

⁹ Аргументы и факты.– 2007.– 10 січня.

увявлення про громадян всесвітньої інфокомунікаційної території як про людей абсолютно невіруючих і атеїстичних ледь не до войовничості. Жителям глобальної мережі в масі своїй притаманне вірити, але їх віра і їх духовність формуються насамперед самою мережею"¹⁰. Проте їх вірування не мають звичайної для традиційних релігій визначеності і монолітності. Перед ведуть синкретичні вірування, політеїзм.

Разом із тим у самій мережі церкви знаходять нові можливості комунікацій з людьми і досить незвичайні форми і методи впливу на людей. Так, англійський теолог Девід Гордон у своїй праці "Релігія й Інтернет" зазначає, що відкритий доступ до релігійної інформації сприяє розвитку релігій, в основі яких лежить не догма, а особистісне ставлення до божественного начала. Пошук інформації в Інтернеті вони прирівнюють до пошуку істини. У цьому зв'язку більшість представників релігійного фундаменталізму виражають занепокоєння, яке переростає у протест проти необмеженої свободи вибору із множини існуючих в мережі віровчень, що їх пропонує Інтернет кожному індивідууму. На їх думку, така свобода неодмінно приведе до деградації і повного зникнення у суспільстві релігійних почуттів¹¹.

Спекуляції на релігійності і релігійній тематиці приносять великі прибутки. Провідну роль тут відіграють засоби масової інформації. Митці, наприклад, намагаються запропонувати якісь скандальні сенсації, які залюбки розповсюдили б у пресі і на телебаченні для масової публіки. Тоді кореспондент у захваті повідомляє, що "До Москви приїхав британець Демієн Хірт – найбільш скандальний і комерційно успішний сучасний художник у світі. На виставці "Нова релігія" давно любимий художником похмурий католицький кітч відсунуто прагматичним протестантським мінімалізмом. Від першого, правда, залишилося декілька вражаючих реліквій. Наприклад, анатомічно достовірне срібне серце, що уतिकане бритвеними лезами і голками від шприців. І срібний же череп, що належав 12-літній дитині, у якої нові зуби ще не остаточно витіснили молочні. Прототип для свого об'єкту художник купив на інтернет-аукціоні. Кривавим виглядає й розп'яття, складене із фотографій "виразок Христових" – слідів від тернового вінця, цвяхів, які пронизали ступні і руки розп'ятого. А в центрі поміщена фотографія операції на серці"¹².

Більшу частину експозиції складають друковані сучасними технічними засобами копії (прінти), на яких основні поняття і персонажі християнства, проілюстровані Демієном Хірстом за допомогою усіляких медикаментів. Відправним пунктом для асоціативного ряду слугувала подібність облатки для причастя з таблеткою аспірину.

"Простіше за все звинуватити "Нову релігію" Демієна Хірста у, м'яко кажучи, нешанобливому відношенні до християнства. Проте художник, - пише з апломбом журнал "Коммерсантъ" (сам факт звертання комерційного журналу до такої теми показовий), гадаємо, схоже відноситься до релігії куди серйозніше, ніж може показатися на перший погляд. "Нова релігія" – з'ясування того, чим насправді можуть виявитися євангельські символи для сучасної людини. Медикаменти і насправді найочевидніший, але такий символ віри, що має подвійний смисл, тим більше що більшість ліків, які фігурують у роботах – це знеболюючі, жарознижуючі й транквілізатори". Взагалі, - як наголошує кореспондент, - "Демієн Хірт у черговий раз задає вічні питання. Причому робить це з такою віртуозною парадоксальністю, що чергові відповіді, які напрошуються, типу "релігія – це опіум для народу", відпадають самі собою"¹³.

¹⁰ Базаров Р. Духовные сферы сетевого бытия // Журнал "СЮ". – 20.12.2005. – (<http://www.religare.ru/article24567.htm>). - Перевірено 30.09.06.

¹¹ Там само.

¹² Христианские ценности. "Новая религия" Дэмиена Хирста в галерее "Триумф" 04.12.2006. Источник: Коммерсантъ "РЕЛИГИЯ и СМИ" (www.religare.ru). Проверено 01.01.07.

¹³ Там саме.

На добре організовану і вдало проведену піар-акцію відгукуються, щоб не пасти задніх, й інші видання: “Експозицію найдорожчого художника сучасності Демієна Хірста скупили повністю ще до відкриття виставки у Москві. Виставка Хірста представлена під назвою "Нова релігія". Її експонати реперзентували собою 40 графічних робіт і декілька скульптурних об’єктів (череп, хрест, облатки від ліків), в яких так чи інакше обігруються релігійні мотиви”¹⁴.

“Хірста взагалі можна звинуватити в кощунстві,- пише Олександр Панов з “Культури”. Можна було б подумати, що він виступає з позиції церкви, захищає традиційну релігію. Але ні – його завдання полягає в тому, щоб показати, як сучасне мистецтво “штурмує сакральні простори”. “Іронія відходить із сучасного мистецтва, постмодерністські пастіші вийшли з моди, художник сьогодні намагається пробитися до першооснов буття”. Намагання Хірста поводитись серйозно і критично у просторах сакрального начебто бережно оберігає ці назавжди зруйновані першооснови. Тому "нова серйозність", що декларується, сама собою приводить до "нової релігійності", - запевняє автор-культуролог¹⁵.

Ще одна кореспондентка звернула увагу на те, що Хірст розбив останні надії людства на безсмертя – науку й релігію. Зробив він це надто просто, проводячи між ними паралель, дійсно правомірну, адже атеїсти і віруючі однаково бояться смерті. Облатка, яку дають на причасті, нагадала художнику парацетамол не тільки за формою, а й за суттю¹⁶.

Сучасна розбещена публіка звикла сприймати серйозні речі легко, за допомогою шоу. І якщо якась подія не має скандальності і не подається за допомогою ноуменів, то вона, зазвичай, не знайде свого адресата.

А завзята кореспондентка Жанна Васильєва пише явно з чужих слів про художника-провокатора: “44 прінта, дерев’яний хрест, який вкладено пігулками, капсулами й іншими пігулками, дитячий череп із срібла, металеве серце, яке обтикане голками й лезами бритв, плюс виточена з мармуру гігантська пігулка парацетамолу – так, говорять, на думку Хірста, виглядає вітвар сучасної віри. Легкість, з якою він зіштовхує тілесну неміч і хворі людини, її напівдитячу віру у всемогутність пігулок і високі філософські роздуми, захоплює”¹⁷. Самовпевнені кореспонденти, які вперше почули про Д. Хірста, з чужих слів, завзято і, навіть з якимись захопленням, змагаються у вихвалянні чергового ідола глобалізованої культури.

Можна сподіватися, що модна публіка, яка вважає себе культурною, не обмине цей скандальний захід. Глобалізований світ вимагає й отримує нову релігійність у параметрах нових комунікаційних технологій.

Дійсно, сучасна ділова людина вже не поспішає шукати Бога у релігійних організаціях. Його “доставляють” йому додому по Інтернету і з вранішніми газетами. В обідню перерву він познайомиться з “найважливішими” релігійними подіями поруч із новинами бізнесу у своєму професійному журналі. Відтак, сприйняття релігії буде відповідним.

¹⁴ Андрушин С.Херстовщина какая-то. // Труд. - 08 декабря 2006. - (www.religare.ru) - Перевірено 08.01.07.

¹⁵ Панов Александр. Новые анахореты. Современное искусство штурмует сакральные пространства// "РЕЛИГИЯ и СМИ". - 08 декабря 2006. - (www.religare.ru). - Источник: Культура. - Перевірено 08.01.07.

¹⁶ Мачулина Диана. Таблетка от бессмертия. "Новая религия" Дэмиена Хирста и ее антиподы// "РЕЛИГИЯ и СМИ". - 7 декабря 2006. - (www.religare.ru). - Перевірено 01.01.07.

¹⁷ Васильева Жанна. Минималист-провокатор// "РЕЛИГИЯ и СМИ". - 04 декабря 2006. - (www.religare.ru). - Источник: "Итоги". - Перевірено 01.01.07.